

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lina Andersson Sivula

Vilka positiva effekter kan komma av ett etableringsstopp av friskolor med konfessionell inriktning?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Per Nilsén

Termin: VT 2020

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och problemformulering	5
1.3 Metod och material	6
1.3.1 Metod	6
1.3.2 Material	7
1.3.3 Avgränsningar	7
1.3.4 Auktoritära religiösa rörelser	8
1.4 Forskningsläge	8
2 RÄTTSLIG ÖVERBLICK	9
2.1 Historisk bakgrund	9
2.2 Rättsläget idag	11
2.1.1 Rätten till utbildning	12
2.1.2 Utbildning respektive undervisning	12
3 EN PROBLEMATISERING	14
3.1 I God tro – Samhället och nyandligheten	14
3.2 Utdrag från skolinspektionens beslut	15
3.3 Filadelfiaförsamlingen i Knutby	16
3.4 Hare Krishna	18
3.5 Intervjuer med tidigare medlemmar i Jehovas Vittnen	19
3.5.1 Intervjuperson 1	20
3.5.2 Intervjuperson 2	21
3.5.3 Intervjuperson 3	24
4 ANALYS	26
4.1 Slutsats	27

5	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29
5.1	Offentligt tryck	29
5.1.1	Lagar och förordningar	29
5.1.1.1	Lagar	29
5.1.1.2	Förordningar	29
5.1.2	Kommittédirektiv	29
5.1.3	Propositioner	30
5.1.4	Beslut från Skolinspektionen	30
5.1.5	Offentliga utredningar	30
5.1.6	Övrigt	30
5.2	Litteratur	31
5.3	Elektroniska källor	31
6	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	35

Summary

This project describes the legal issues regarding schools with a religious profile and how those could effect children growing up in religious closed communities. It showcases how some of those children have been affected.

Sammanfattning

Detta projekt beskriver de rättsliga problemen med konfessionella friskolor samt hur dessa kan påverka barn som växer upp i auktoritära religiösa samfund. Det belyser hur några sådana barn har blivit påverkade.

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna
EU	Europeiska unionen
Fristående skola	Skola som inte drivs av den offentliga sektorn
Hare Krishna	ISKCON (Internationella Sällskapet för Krishnamedvetande)
ISKCON	Internationella Sällskapet för Krishnamedvetande
Januariavtalet	Januariavtalet – en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet de gröna
Konfessionell	Bekännelsetrogen, här: utbildning med religiös bekännelsekaraktär ¹
RF	Regeringsformen (1974:152)
Skoll	Skollag (2010:800)

---

¹ Konfessionell. Nationalencyklopedin.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

2018-03-08 beslutades att en utredning skulle inledas som skulle analysera regelverket för konfessionella inslag i skolan. Bland annat skulle vad som kan anses följa av Europakonventionen, internationella åtagande och Regeringsformen utredas, för- och nackdelar skulle utredas, skillnaderna mellan ”utbildning” och ”undervisning” förtydligas samt termerna ”konfessionell” och ”icke-konfessionell” definieras.²

I januari 2019 kom Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet fram till en överenskommelse om ett samarbete, detta sammanfattades i Januariavtalet. Avtalet omfattar 73 sakfrågor som berör ekonomi, statsfinanser, jobb, företagande, tillväxt, miljö, klimat, integration, hedersbrott, bostäder, skola, sjukvård, äldreomsorg, funktionshinder, migration, brottslighet och demokrati.³ Punkt 57 i överenskommelsen lyder *”Ett etableringsstopp införs för fristående grund- och gymnasieskolor med konfessionell inriktning. Befintliga skolor med konfessionell inriktning ska kontrolleras bättre. En utredning ska först definiera avgränsningar.”*⁴

Januariavtalet ledde till att det 2019-05-29 beslutades om att utvidga utredningen. I och med detta skulle utredningen även ”lämna sådana författningsförslag som behövs för att ett etableringsstopp för fristående skolor med konfessionell inriktning ska kunna införas” och ”analysera och redovisa vilka eventuella konsekvenser dessa författningsändringar kan få, bland annat i förhållande till grundlag, EU-rätten och Sveriges internationella åtaganden samt för befintliga fristående skolor med konfessionell inriktning.” Målet med samarbetet är att trots ideologiska

---

² Dir. 2018:15

³ Socialdemokraterna; Utkast till överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna; 2019; 12.

⁴ Ibid; 13.

skillnader partierna emellan möta de utmaningar som Sverige står inför med bland annat bristande integration, segregation, global konkurrenskraft och rasism.⁵

2020-01-08 överlämnades betänkandet ”Nya regler för skolor med konfessionell inriktning” till utbildningsminister Anna Ekström.⁶

1.2 Syfte och problemformulering

I debatten som är och som har varit gällande ett eventuellt etableringsstopp för fristående skolor med konfessionell inriktning har debatten naturligt fokuserat på två delar. Religionsfriheten å ena sidan och riskerna med friskolor med konfessionell inriktning å andra sidan. Mitt syfte med detta arbete är att redogöra för de regler som gäller på området, till viss del i konflikt med varandra och att lyfta hur konfessionella friskolor skulle kunna bidra till att barns rättigheter kränks samt visa hur vissa barn som växer upp i auktoritära religiösa samfund skulle kunna påverkas.

Problemformuleringen för detta arbete är

- 1) Finns det belägg för att barn som växt upp i auktoritära religiösa samfund och gått på konfessionella friskolor har råkat illa ut på grund av detta?
- 2) På vilka sätt skulle konfessionella friskolor kunna påverka tillvaratagandet av barns rättigheter negativt?

---

⁵ Dir. 2019:25

⁶ Utbildningsdepartementet, Regeringen, 2019,

(<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/12/anna-ekstrom-tar-emot-utredning-om-konfessionella-skolor/>), 2020-01-08.

1.3 Metod och material

1.3.1 Metod

Jag har dels valt att använda mig av en juridisk rättsdogmatisk analytisk metod och dels en rättssocialistisk metod.

Jag har valt att intervjua tre personer som växt upp i Jehovas Vittnen och som lämnat rörelsen. Mitt mål med intervjuerna har varit att ta reda på hur personer som växt upp i en totalitär religiös rörelse tror att deras uppväxt och hälsa hade påverkats om de gått i en konfessionell skola. Innan jag kontaktade dem jag skulle intervjua så utformade jag en intervjuguide, jag var noga med att inte författa ledande frågor. Därefter kontaktade jag dem jag önskade intervjua och förklarade hur jag ämnade behålla deras anonymitet samt vilken information om dem som skulle framgå i arbetet. Jag har använt en deduktiv metod och lät dem jag intervjuat själva välja om de ville intervjuas via telefon eller svara på öppna frågor i skrift, två av dem valde att svara i skrift och en via telefon. Telefonsamtalet inleddes med en repetition av hur personens uppgifter skulle användas och personen fick ännu en gång möjlighet att ta ställning till att samtalet spelades in. Samtalet har sedan transkriberats och materialet anonymiserats. Jag har i största möjliga mån försökt återanvända mig av den intervjuades språkval.

Jag har valt att ange intervjupersonernas ålder i åldersspann om tio år för att säkerställa deras anonymitet, anledningen till att ålder finns med är att samhället utvecklas och åldersperspektivet därför är viktigt. Kön anges i arbetet då Jehovas Vittnens organisation är hierarkiskt patriarkaliskt uppbyggd och det därför kan vara skillnad i upplevelser baserat på kön. Hur lång tid som gått sedan personen lämnat finns med då en persons sätt att se och komma ihåg sin barndom påverkas av personens nuvarande situation och sociala gemenskap.⁷ Det kan generellt antas att ju längre tid som gått sedan personen lämnat, desto mer har personen införskaffat sig olika

---

⁷ Liselotte Frisk och Sanja Nilsson och Peter Åkerbäck. Guds nya barnbarn. Stockholm: Dialogos Förlag, 2018, 66.

perspektiv och haft möjlighet att skapa nya sociala sammanhang. För att bedöma om den intervjuade växt upp i en familj av kärnmedlemmar⁸ har jag dels ställt frågan om familjen var aktivt troende och trosutövande, dels om någon manlig person i familjen hade uppdrag inom församlingen. Endast om samtliga frågor besvarats jakande har jag klassat familjen som kärnmedlemmar. Endast manliga medlemmar kan ha uppdrag inom församlingen och endast dem som är aktiva och anses vara föredömen.⁹

1.3.2 Material

Jag kommer att använda mig av ett brett material med juridiskt källmaterial, statliga myndigheters beslut och skrivelser samt även vissa sekundärkällor för att belysa barnens perspektiv bättre. Jag använder mig bland annat av Charlotte Esséns bok *Sektbarn* för att få ytterligare förståelse för dem som upplevt hur det är att växa upp inom auktoritära religiösa rörelser. Kritik som framförts mot den boken är bland annat att den stora variationen av upplevelser bland barn uppväxta i dessa olika religiösa miljöer inte kommer fram alls. Jag är medveten om detta och avser inte att använda boken för att få en bild av variationen utan för att belysa vilka upplevelser vissa av dessa barn kan ha haft.

1.3.3 Avgränsningar

Jag kommer att göra en kort historisk överblick samt en överblick över gällande lag. Jag kommer belysa de olika rättsregler som strider mot varandra men det ingår inte i detta arbetes syfte att problematisera dessa frågor.

---

⁸ Medlemmar i religiösa totalitära samfund kan delas upp i kärnmedlemmar och perifera medlemmar, vilket också kan påverka upplevelsen av samfundet. En person som växer upp i en överksam familj som inte utövar sin tro kommer inte ha samma upplevelse som en person som växer upp i en familj där livet är byggt kring tron och trosutövningen. Jämför Håkan Järvå. (red.). *Sektsjuka. Bakgrund – uppbrott – behandling*. Lund: Studentlitteratur AB, 2009, 76.

⁹ Öva unga bröder som vill gå framåt. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

1.3.4 Auktoritära religiösa rörelser

För att beskriva de religiösa samfund som i vardagstal kan kallas ”sekt” har jag valt att använda mig av *auktoritära religiösa rörelser*. Jag kan även använda mig av *samfund* eller *religiöst samfund*.

1.4 Forskningsläge

Det finns otroligt mycket forskning på området som tar upp ett eventuellt etableringsstopp mot konfessionella friskolor. Jag har dock inte kunnat hitta någon forskning, utöver den som refereras till i detta arbete, som belyser frågan ur ett perspektiv sett från barnen som växer upp i totalitära religiösa rörelser.

2 Rättslig överblick

2.1 Historisk bakgrund

År 1842 kom folkskolestadgan som innebar ett decentraliserat skolväsende där ansvaret för bildandet av skolorna samt för skolrådet låg på församlingarna. Skoloråden leddes av en kyrkoherde eller en präst och det viktigaste vid anställandet av lärare var dennes gudfruktighet och sedlighet. År 1897 fick lärare formellt rätten delta i ett skolmöte per år.¹⁰

År 1919 kom Sveriges första läroplan som innebar mer inflytande för frikyrkor i undervisningen och den lilla katekesen utgick ur kristendomskunskapsundervisningen. Undervisningen i kristendomskunskap skulle ske på ett sätt som skulle undvika sårande angrepp på andras livsåskådning och respektera tankefriheten.¹¹ Fram till 1930-talet krävdes att lärare i kristendomskunskap årligen skulle delta i samfundets gudstjänster, detta togs bort när kommunerna övertog ansvaret för skolorna. År 1951 kom en religionsfrihetslag och samma år togs kravet på att lärare i kristendomskunskap skulle vara medlemmar i svenska kyrkan bort.¹² År 1964 presenterades en utredning om inslag av kristendomen i skolan, vid den här tiden hade Högsta domstolen redan förklarat kristna skolandakter olagliga.¹³ År 1967 avskaffades de religiösa morgonsamlingarna och ersattes istället med objektiva sådana. År 1969 bytte kristendomskunskap namn till religionskunskap, undervisningen skulle istället vara objektiv och behandla de fem världsreligionerna samt icke-religiösa livsåskådningar.¹⁴

---

¹⁰ SFS 1842:19. Folkskolestadga, 1§, 6§; SFS 1897:108. Förnyade folkskolestadga; Johannes Westberg. Folkskolestadgan 175 år – Vad innebar den?. Föreningen svensk undervisningshistoria. 2018.

¹¹ Curt Isaksson. Katekesen vållade het skolstrid. Dagen. 2019;

¹² Viktor Aldrin. Skolans religiösa historia: om övergången från statlig kristendom till statlig religionskritisk sekularism. Föreningen svensk undervisningshistoria. 2020.; SFS 1951:680. Religionsfrihetslag.

¹³ SOU 1964:30, 152.

¹⁴ Aldrin. Skolans religiösa historia: om övergången från statlig kristendom till statlig religionskritisk sekularism; Lgr 69, 12, 175, 176.

År 1992 genomfördes friskolereformen som vi kommer titta på mer längre ned. I 1994 års läroplan infördes för första gången kravet på att undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell och det slogs fast att värdegrunden skulle baseras på ”kristen tradition och västerländsk kultur”.¹⁵ År 1995 blev Sverige medlem i EU och EKMR antogs som lag i Sverige.¹⁶

År 2010 kom den skollag vi har idag som stipulerar att utbildningen ska vara icke-konfessionell i skolor med offentlig huvudman och att undervisningen ska vara icke-konfessionell i fristående skolor. Detta finns även med i den nuvarande läroplanen från 2011.¹⁷

2.1.1 Friskolereformen

År 1992 initierade regeringen ledd av Carl Bildt det som vi idag refererar till som friskolereformen. Den innebar en stor liberalisering och gjorde det möjligt för andra än kommuner att driva skolor. Samma år infördes det fria skolvalet, som gav eleverna rätt att välja skola.¹⁸ I samband med Sveriges EU-medlemskap och att EKMR blev lag blev det även möjligt för huvudmän att driva konfessionella skolor. Lagar som strider mot EKMR får inte meddelas och i art. 2 i tilläggsprotokollet från 1952 framgår att staten ska respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa åskådning. Detta ledde till att det nu blev möjligt att etablera konfessionella friskolor.¹⁹

---

¹⁵ SKOLFS 1994:1, 3.

¹⁶ Medlem i EU. Riksdagen; SFS 1994:1219.

¹⁷ SFS 2010:800. Skollagen, 1 kap. 6, 7 §§; SKOLFS 2010:37, 1.

¹⁸ Proposition 1991/92:95; Skolvalets historia. Skolvalet.

¹⁹ Tilläggsprotokoll till EKMR från 1952, art. 2; Aldrin. Skolans religiösa historia: om övergången från statlig kristendom till statlig religionskritisk sekularism; SFS 1974:152. Regeringsformen, 2 kap. 19 §.

2.2 Rättsläget idag

Barnkonventionen gäller i sin helhet som lag i Sverige sedan 2020-01-01.²⁰ Barnkonventionen definierar ”barn” som alla människor under 18 år och konventionsstaterna ska säkerställa att alla barn inom deras jurisdiktion tillförsäkras de rättigheter som framgår av konventionen.²¹ I art. 3 p. 1 i Barnkonventionen stadgas att alla åtgärder som gäller barn, oavsett om de vidtas av offentliga eller privata institutioner, myndigheter eller organ, i första hand ska beakta barnets bästa. Konventionsstaterna ska samtidigt skydda barnet mot fysiskt och psykiskt våld, vanvård, försummelse, utnyttjande och övergrepp medan barnen är i föräldrarnas eller likvärdig persons vård.²² Som en extra säkerhet stadgas i art. 36 i Barnkonventionen att konventionsstaterna även ska skydda barnet mot alla ”övriga typer av utnyttjande” som kan skada barnet.

Religionsfriheten är en grundlagsstadgad rättighet som anger att var och en innehar en frihet att utöva sin religion, friheten är positiv och dessutom absolut.²³ Barnets rätt till religionsfrihet och föräldrarnas rätt att leda och rådge sitt barn i överensstämmelse med barnets utveckling ska respekteras. Föräldrar och barn har rätt till en undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.²⁴

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna är inte folkrättsligt bindande men i och med sin centrala, unika och universella ställning så har den blivit sedvanerätt. Art. 20 p. 2 säger: ”ingen må tvingas tillhöra en sammanslutning.” I FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter art. 13 p.3 åtar sig konventionsstaterna att

---

²⁰ 1 § 1 st. Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter; Ibid., ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

²¹ 1, 2 art. Barnkonventionen.

²² 19 art. 1 p. Barnkonventionen.

²³ 1 kap. 3 §, 2 kap. 1 § p. 6 RF; Jermsten, Regeringsformen (1974:152), kommentaren till 2 kap. 1 §, Karnov.

²⁴ 14 art. 1, 2 p. Barnkonventionen.

respektera föräldrarnas rätt att välja annan skola och trygga en religiös och moralisk uppfostran förenlig med deras egen övertygelse.²⁵

2.1.1 Rätten till utbildning

Barnets rätt till utbildning ska erkännas och förverkligas, vidare ska säkerställas att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets värdighet.²⁶ Enligt Barnkonventionen ska barnets utbildning bland annat syfta till att utveckla barnets förmåga, respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, barnets egna kulturella identitet, kulturer som skiljer sig från barnets egen, tolerans och jämställdhet mellan könen.²⁷ Tolkningen av detta får inte inskränka på varken enskildas eller organisationers rätt att starta eller driva utbildningsinstitutioner, så länge som principerna som nämnts i detta stycke respekteras.²⁸ Utbildningens syfte kommer även till uttryck i 1:4 1 st. SkoL och i läroplanen där det bland annat stadgas att barnet ska kunna inhämta kunskap, barnets utveckling främjas samt att respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar utvecklas.²⁹ Alla som arbetar med utbildningen och inom skolväsendet ska aktivt motverka kränkande behandling.³⁰

2.1.2 Utbildning respektive undervisning

Både utbildningens innehåll och pedagogiken ska vara vetenskapligt grundad. Undervisningen ska vara saklig, allsidig och utan ensidig påverkan till förmån för en viss åskådning.³¹ Undervisningen vid fristående skolor ska vara icke konfessionell men utbildningen i övrigt får vara konfessionell, det kan exempelvis gälla bordsbön eller religiöst präglad inredning.

---

²⁵ Peter Nobel. Lag och rätt och nya religioner – En jurists syn på religionsfriheten kontra skyddet för den enskilde. Uppsala: Iustus Förlag, 1999, 22; SÖ 1971:41.

²⁶ 28 art. 1, 2 p. Barnkonventionen.

²⁷ 29 art 1 p. Barnkonventionen.

²⁸ 29 art. 2 p. Barnkonventionen.

²⁹ SKOLFS 2010:37, s. 5.

³⁰ 1 kap. 5 § 2 st. Skollag (2010:800)

³¹ Eriksson, Skollag (2010:800), kommentaren till 1 kap. 5 § 3 st, Karnov; SKOLFS 2010:37, s. 6; SOU 1998:113, s. 295.

Undervisningen är alltså det som lärs ut medan utbildningen är hela vistelsen i skolan och de aktiviteter som erbjuds i skolans regi men som ligger utanför läroplanen. Konfessionella delar av utbildningen ska dock vara frivilliga och det är vårdnadshavarna som utövar yngre barns rätt att bestämma själva åt dem, dock ska barnets åsikt tillmätas betydelse i förhållande till mognadsgrad.³² Barnets bästa ska alltid vara utgångspunkten när det gäller utbildningen.³³

Barnet ska under sin skoltid ha tillgång till elevhälsa som främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande.³⁴ Barnet ska ges inflytande över utbildningen och erbjudas en studiemiljö som präglas av trygghet och studiero.³⁵ Huvudmannen för skolan ska se till att ett målinriktat arbete för att motverka och förebygga att barn behandlas på ett sätt som är kränkande för deras värdighet utförs.³⁶ Varken huvudmannen eller personalen får utsätta barnet för sådan behandling.³⁷

---

³² 1 kap. 7 § Skollag (2010:800); Prop. 2009/ 10:165 s. 227.

³³ 1 kap. 10 § 1 st. Skollag (2010:800)

³⁴ 2 kap. 25§ 1 st. Skollagen (2010:800).

³⁵ 4 kap. 9 § 1 st., 5 kap. 3 § Skollag (2010:800).

³⁶ 6 kap. 6, 7 § Skollag (2010: 800).

³⁷ 6 kap. 9 § Skollag (2010:800).

3 En problematisering

Varför det anses nödvändigt bland vissa partier att utreda ett etableringsstopp för friskolor med konfessionell inriktning kan utöver övriga politiska agendor förklaras med en rad uppmärksammade händelser. Detta är händelser som fått stor uppmärksamhet i media de senaste åren, fenomenet är dock inte nytt. Redan i utredningen *I god tro – Samhället och nyandligheten* som publicerades 1 september 1998 togs farhågor gällande friskolor med konfessionell inriktning upp.³⁸ Utbildningsminister Anna Ekström kommenterade statens offentliga utredning *Nya regler för skolor med konfessionell inriktning* som publicerades den 08 januari 2020 genom att säga ”De senaste åren har vi sett exempel på skolor som i religionens namn separerar flickor och pojkar, knappt undervisar om sex- och samlevnad och jämställer evolutionen med religiösa skapelsemyter. Det är fullkomligt oacceptabelt. Nu tar regeringen de första stegen mot att stoppa nya religiösa friskolor.”³⁹ Detta kapitel kommer att undersöka de exempel som utbildningsministern hänvisar till genom att granska skolinspektionens beslut samt titta närmre på ovan nämnda statliga utredningar.

3.1 I God tro – Samhället och nyandligheten

Det har hävdats att religiösa friskolor kränker barns rätt till religionsfrihet och bidrar till att öka segregeringen i samhället. Detta var två av farhågorna som togs upp i statens offentliga *utredning I god tro – Samhället och nyandligheten*. Ensidig undervisning, stor personlig kontroll, stränga ordningsregler samt bidragande till isolering från det svenska samhällslivet

---

³⁸ SOU 1998:113, s. 268.

³⁹ Utbildningsdepartementet, Regeringen, 2019, (<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/06/stopp-for-nya-religiosa-friskolor-utreds/>), 2020-01-08.

och avsaknad av kritiskt tänkande var andra.⁴⁰ Skolverket ansåg dock att farhågorna var överdrivna och utredningen kom som slutsats fram till farhågorna ej var befogade och att varken risk för ensidigt påverkande eller isolering från omvärlden förelåg.⁴¹

Även om vi kommer se att slutsatsen åtminstone till viss del motbevisats så framkommer ett antal intressanta saker i utredningen. Bland annat två av skolans roller i ett barns liv som i sammanhanget är av största vikt. För det första ska skolan addera majoritetssamhällets världsbild till föräldrarnas och för det andra så har skolan ett ansvar och en skyldighet att uppmärksamma om barn visar tecken på att fara illa.⁴²

Utredningen pekar även på ett problem när det gäller fristående skolor: det är huvudmannen som väljer inriktning och denne kan själv välja huruvida skolan beskrivs som konfessionell. Som framgår av propositionen till skollagen så ”bör” huvudmannen ange om denne har för avsikt att ha en konfessionell inriktning, det är alltså inget krav.⁴³

Långt ifrån alla fristående skolor med konfessionell inriktning kan antas bryta mot grundläggande värderingar eller mot barns rättigheter. Och långt ifrån alla auktoritära religiösa rörelser utsätter barn för skada, lidande, men eller bristande omvårdnad. Detta kapitel menar inte på något sätt att kritisera någons religiösa övertygelse eller tillhörighet utan att belysa några exempel på hur barn som växer upp i sådana rörelser kan uppleva det samt hur konfessionella friskolor skulle kunna bidra till att dessa barn far illa.

3.2 Utdrag från skolinspektionens beslut

Mängden nyhetsartiklar och rubriker de senaste åren gällande fristående skolor som fått kritik eller stängts ned har varit många. Exempelvis har det funnits fristående skolor med konfessionell inriktning där konfessionella

---

⁴⁰ SOU 1998:113, s. 273.

⁴¹ SOU 1998:113, s. 275, 298.

⁴² SOU 1998:113, s. 264, 268.

⁴³ SOU 1998:113, s. 285; Prop. 2009/ 10:165 s. 227.

inslag har funnits i undervisningen.⁴⁴ På Hällebergsskolan, utöver att konfessionella inslag i utbildningen inte var tillräckligt avskilt från undervisningen, uttryckte lärare sig kritiskt till homosexualitet vid undervisning. Man förespråkade även skapelseberättelsen framför evolutionsteorin och hade en bristande undervisning i sex och samlevnad.⁴⁵

På Vetenskapsskolan, som i slutet av sin verksamhet bytte namn till Safirskolan, gav Skolinspektionen kritik gällande ett antal punkter 2017 efter ett oanmält besök. Skolan ansågs bland annat motarbeta förankringen av värderingen om jämställdhet mellan kvinnor och män exempelvis genom schemalagd tid då flickor och pojkar satt åtskilda samt genom förmedling av budskap som är oförenliga med värdegrunden. Skolan brast även i att sprida kunskap om och förståelse för personer med olika sexuell läggning och hade bristfällig undervisning i sex och samlevnad.⁴⁶ Skolans godkännande återkallades slutligen 2019 efter ett ägarbyte i samband med att den tidigare ägaren av säkerhetspolisen bedömts vara ett hot mot rikets säkerhet och den nya ägaren ansågs vara under inflytande av den tidigare ägaren. Skolinspektionen ansåg det föreligga en betydande risk för att eleverna skulle utsättas för otillbörlig påverkan och *"även i fortsättningen [riskerar] att utsättas för radikaliserings och rekrytering till miljöer som accepterar våld eller grov brottslighet som metod för politisk förändring"*.⁴⁷

3.3 Filadelfiaförsamlingen i Knutby

Det finns åtskilliga rapporter i media om övergrepp mot barn som ska ha skett i den lilla församlingen i Knutby med rötter i pingstkyrkan. Rigmor Robért, för att ta ett exempel, som är läkare och leg. psykoterapeut menar att psykisk och fysisk misshandel av barn var satt i system.⁴⁸ Kenneth Ågren, tidigare operativ chef för kriminalpolisen i Uppsala län vittnar om att anmälningar om oro för barnen ofta kom in och att där fanns återkommande

---

⁴⁴ Skolinspektionens beslut, dnr 44-2016:5149, 2017-09-05.

⁴⁵ Skolinspektionens beslut, dnr 41-2018:7818, 2018-10-17.

⁴⁶ Skolinspektionens beslut, dnr 40-2017:10406, 2018-01-15.

⁴⁷ Skolinspektionens beslut, dnr SI-2019:3330, 2019-12-09.

⁴⁸ Rigmor Robért. Barnmisshandel i Knutby församling. Expressen. 2005.

brottsmisstankar gällande brott mot barn i församlingen. Enligt en före detta medlem i församlingen så skulle barn tuktas hårt då uppror ansågs vara en synd mot gud, samma person vittnar om att hennes barn blev misshandlade.⁴⁹ Barnen ska ha hållits separerade från människor utanför församlingen. Vidare var det församlingens ledare som bestämde om barnen fick läkarvård eller ej, barns sjukdomar ansågs bero på föräldrarnas synder och kunde botas med bön.⁵⁰

År 2001 blev Uppsala kommun kontaktad av Knutbyskolors rektor ”för att diskutera spänningen kring pingstvännerna i Knutby”, rektorn ansåg att några av skolans anställda som var medlemmar i församlingen hade en dold värdegrund med en väldigt auktoritär syn på barnuppfostran. 2004 riktade Skolverket allvarlig kritik mot kommunen som inte agerat tidigare.⁵¹

Barnen som tillhörde den idag nedlagda Filadelfiaförsamlingen i Knutby gick i Knutbyskolan, som inte är fristående. Många av de personer som frilansjournalisten och författaren Charlotte Essén intervjuat för sin bok *Sektbarn* vittnar om att det var först i skolan när lärarna berättade om Barnkonventionen som de insåg att det var olagligt för föräldrar att slå sina barn.⁵²

Under 2003 inträffade tre händelser på Knutbyskolan som involverade anställda vilka även var medlemmar i Knutby Filadelfia. Under våren låste två i personalen in en elvaårig elev på en toalett, tryckte upp denne mot ett hörn, drog omkull vederbörande och satte sig gränsle på barnet samt höll fast händer och fötter. Enligt vittnesmål ska de bland annat ha sagt "du skall lyda" och "jag släpper dig inte förrän du lyder".⁵³ I september 2003 hade en ur personalen tryckt upp en elev mot en vägg och tagit tag i elevens haka för

---

⁴⁹ Charlotte Essén. *Sektbarn – Ett reportage om de utvalda för paradiset*. Falun: Albert Bonnier Förlag. 2008, 66.

⁵⁰ *Ibid.*, 32, 40, 36.

⁵¹ Ulrika. Skolverket: Elever i Knutby har kränkts. Pingst. 2008; Skolverket: ”Kränkande behandling på Knutbyskolan”. Helsingborgs dagblad. 2004.

⁵² Essén. *Sektbarn – Ett reportage om de utvalda för paradiset*, 69.

⁵³ Mål nr B2573-04; NJA 2009 s. 776.

att tvinga denne till ögonkontakt när denne upplevdes som stökig.⁵⁴ I december samma år hade en ur personalen på nära håll kastat eller tryckt upp flera snöbollar i ansiktet på en tolvårig elev samt fällt denne två gånger så att eleven tillfogades smärta och blånader.⁵⁵

3.4 Hare Krishna

Hare Krishna grundades i USA 1966, år 1982 grundades Almviks gård som är ett avskärmat kollektiv i Sverige.⁵⁶ Sandra, som intervjuats i Esséns *Sektbarn*, växte upp inom Hare Krishna i Sverige. Hon är en av 535 f.d. barn som stämt rörelsen för fysisk och psykisk misshandel inklusive sexuella övergrepp i ett mål i USA.⁵⁷ Sandra vittnar om grova missförhållande i Sverige som kunde pågå på grund av att Hare Krishna-barnen bodde på kollektivet och undervisades där. Kollektivet beviljades hemundervisning av Järna kommun enligt 10:4 SkoL ett år i taget innan Skolinspektionen i februari 1999 godkände den ideella föreningen Krishnaskolan i Södertälje kommun som fristående grundskola för årskurserna 1 – 6 med hinduistiskt konfessionell inriktning. Året därpå godkändes föreningen även som fristående grundskola för högstadiet. Skolan lades ned 2003 på grund av bristande elevunderlag.⁵⁸

Enligt Sandra misshandlades barnen svårt, led av näringsbrist på grund av svält och lämnades kvar på kollektivet utan sina föräldrar under långa perioder från det att de var två år gamla. Det förekom sexuella övergrepp och barnen straffades med sparkar, slag, att bli inlåsta i mörka garderober, kallduschar samt tvång att äta gammal mat eller svältas. När barnen blev sjuka nekades de vård som en del av den religiösa utövningen, enligt Sandra tvingades de även äta den religiöse ledarens könshår som ansågs heliga samt dricka vattnet som hans fötter tvättats med. I skolan bodde barnen i en gemensam sov- och lärosal med sin lärare och tränades i Hare Krishnas läror

---

⁵⁴ AD 2006 Nr 123.

⁵⁵ NJA 2009 s. 776.

⁵⁶ Almviks gård. Om oss. ISKCON.

⁵⁷ Essén. *Sektbarn* – Ett reportage om de utvalda för paradiset, 177.

⁵⁸ *Ibid.*, 177, 178; Dnr 98:960.

från det att de var mycket små, dessa lärar inbegriper att det ska komma ett tredje världskrig där en gudinna ska döda alla utom Hare Krishnas genom att hugga huvudena av dem.⁵⁹ Intervjuad vittnar om att de hotades med att ”köttätarna” skulle komma och ta barnen om de kom efter i skolan. Även att läraren lärde barnen att kunskapen enligt läroplanen var något de behövde lära sig för att slippa gå i en skola med köttätare men att den var falsk. Hon upplever även att de endast fick höra negativa saker om samhället utanför.⁶⁰ En annan person vittnar om liknande omständigheter, hans räddning blev att den fristående skolan inte längre fanns kvar och att han omhändertogs av sociala myndigheter efter att han kommit till sin skola kraftigt misshandlad, blödande och med fläskläpp. Båda tror att det lättaste sättet att nå barn som dem själva är via skolan.⁶¹

3.5 Intervjuer med tidigare medlemmar i Jehovas Vittnen

Det är viktigt att i detta stycke påpeka att jag inte menar att tre intervjuer är ett tillräckligt underlag för att få en allmängiltig bild eller att dessa intervjuer skulle vara tillräckliga för att representera en större andel personers upplevelser.

Samtliga intervjuade har som avslutning på intervjun fått svara på dessa tre frågor, av logistiska skäl anger jag dem endast en gång här nedan:

1) Är där något du kommer ihåg att du lärde dig i skolan som upplyste dig om eventuella övergrepp du utsatts för och som du dittills trott varit normala?

---

⁵⁹ Essén. Sektbarn – Ett reportage om de utvalda för paradiset, 144 – 146, 152, 153, 156 – 159; Sanaka Rsi dasa. The Cost of Silence (About Child Abuse in ISKCON Hare Krishna Gurukul Boarding Schools). Harekrishna.org; Madhudvisa-dasa. Faith and Fear — Child Abuse in ISKCONs Hare Krishna Gurukul Schools 1977 – 2000. Harekrishna.org; Law offices of Windle Turley P.c Attorneys for Plaintiffs. 34 charges of ISKCON child abuse listed by lawyer Widle Turley. Harekrishna.org.

⁶⁰ Essén. Sektbarn – Ett reportage om de utvalda för paradiset, 147 – 150.

⁶¹ Ibid., 183, 188.

2) Enligt Föräldrabalken 6:1 har barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska behandlas med aktning för sin person och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

Anser du idag att du under din uppväxt inom Jehovas Vittnen utsatts för någon form av övergrepp?

3) Tror du att din förmåga att fatta ett välgrundat beslut om din egen religiösa uppfattning, och slutligen valet att lämna Jehovas Vittnen, förbättrats eller försämrats av att du gått i en icke konfessionell skola?

3.5.1 Intervjuperson 1

Intervjuperson 1 är en kvinna i åldern 60 – 70 år som är uppvuxen inom Jehovas Vittnen och som har varit döpt, det är 10 – 15 år sedan hon lämnade rörelsen. Hon hade kontinuerlig kontakt med släktingar utanför Jehovas Vittnen under sin uppväxt, båda hennes föräldrar tillhörde samfundet och familjen var kärnmedlemmar. Intervjuperson 1 upplever själv att hon diagnostiserats med sjukdom som kan kopplas till hennes uppväxt inom Jehovas Vittnen eller processen med att lämna Jehovas Vittnen.

Intervjuperson 1 gick i en kommunal grundskola, där hon upplevde att hon överlag blev bemött väl men att utanförskapet var jobbigt. Hon hade blandade känslor gällande grundskolan och hon sammankopplar skolan med känslor av att vara utelämnad, förvirring samt ångest. Hennes klassföreståndare visade oro för henne och skickade en orosanmälan till de sociala myndigheterna. Intervjuperson 1 hade inga vänner utanför Jehovas Vittnen som hon umgicks med på fritiden. I grundskoleåldern (inte bara i skolan utan generellt under tidsperioden) hade hon mycket ångest och fick flera psykoser i början av tonåren. Hennes föräldrar tog inte henne till läkare utan gav henne homeopatiska preparat.

Intervjuperson 1 fick inte gå i gymnasiet i och med at Harmageddon⁶² var nära utan tvångsdöptes istället.

---

⁶² Det Jehovas vittnen tror vara slutet på den här världsordningen då de som inte följt Jehova kommer utplånas, reds. anm.

Om Intervjuperson 1 hade gått i en konfessionell skola i Jehovas Vittens regi så tror hon att hon hade mått bättre, hon hade sluppit uppleva utanförskap. Hon tror att hennes bild av samhället hade varit annorlunda då hon hade upplevt att världen utanför var dödsdömd. Intervjuperson 1 tror att omställningen efter att ha lämnat Jehovas Vittnen hade varit svårare om hon gått i en konfessionell skola då världen utanför minerats med Vaktornets tankar om undergång.⁶³ Intervjuperson 1 tror inte att regler om att själva undervisningen inte hade fått påverkas av Jehovas Vittens trosuppfattning hade respekterats. Hon tror att majoritetssamhällets läror hade respekterats som åskådning men inte införlivats som sanningsenliga i undervisningen. Baserat på hennes upplevelser inom Jehovas vittnen hade hon aldrig gått till skolsköterskan i ett ärende gällande exempelvis preventivmedel då hon anser att det finns ett utbrett angiverisystem inom Jehovas Vittnen, dessutom trodde hon att guden Jehova ser och hör allting. Hon tillskriver den läran hennes psykotiska episoder.

Avslutande reflektioner

- 1) Inte vad hon kan komma ihåg, däremot kommer hon ihåg att hon trodde att det var normalt att bli slagen regelbundet.
- 2) Hon anser sig ha utsatts för övergrepp, både sexuella, fysiska (regelbunden aga) och mental (annan bestraffning).
- 3) Hon tror att den hade försämrats om hon gått i en konfessionell skola.

3.5.2 Intervjuperson 2

Intervjuperson 2 är en kvinna i åldern 30 – 40 år som är uppvuxen inom Jehovas Vittnen och som har varit döpt, det är 0 – 5 år sedan hon lämnade. Hon hade ingen kontinuerlig kontakt med släktingar utanför Jehovas Vittnen under sin uppväxt, båda hennes föräldrar tillhörde samfundet och familjen var kärnmedlemmar. Intervjuperson 2 upplever inte själv att hon

---

⁶³ Vaktornet är en tidskrift som under lång tid getts ut varannan vecka inom Jehovas Vittnen och lär ut samfundets trosuppfattningar. Jämför Index till Vaktornets publikationer 1986 – 2019. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

diagnostiserats med sjukdom som kan kopplas till hennes uppväxt inom Jehovas Vittnen eller processen med att lämna Jehovas Vittnen.

Intervjuperson 2 gick i en kommunal grundskola där hon upplevde att hon blev bemött med respekt, förståelse och ibland nyfikenhet. Hon känner att klasskamrater stod upp för henne och hennes tro. Hon uppger att hon kände sig väldigt annorlunda och utanför när hon inte kunde göra samma saker som de andra eleverna baserat på religiösa övertygelser. Hon trivdes väldigt bra i grundskolan och upplevde att hon hade bra klasskamrater stora delar av tiden. Hon upplevde ingen särbehandling på grund av att hon var ett Jehovas Vittne men önskar att hon fått mer givande sysselsättningar när de andra gjorde saker hon inte kände att hon kunde vara med på, exempelvis julpysssel, snarare än att räkna matte. Intervjuperson 2 hade vänner utanför Jehovas Vittnen som hon umgicks med på fritiden. I grundskoleåldern hade hon både depression, anorexia och ångest. Hon medicinerade länge och gick i behandling för anorexia. Hon blev även inlagd på barnakuten och barnpsykiatrin ett antal gånger på grund av tablettöverdos.

Intervjuperson 2 gick i en kommunal gymnasieskola och slutförde sin utbildning. Hon vantrivdes på gymnasiet och uppger att hennes gymnasieval var förvirrande då Jehovas Vittnen helst ska välja en praktisk linje som leder direkt till arbete, vilket hon inte kände passade henne. Även andra omständigheter som byte av utbildning och psykisk ohälsa spelade in. Hon sammankopplar gymnasietiden med enbart negativa känslor, hon uppger att det sociala sammanhanget inte fungerade för henne samt att hon var för annorlunda och introvert. Hon mådde generellt dåligt under gymnasietiden och hade inte längre vänner utanför Jehovas Vittnen som hon umgicks med på fritiden.

Om Intervjuperson 2 hade gått i en konfessionell skola i Jehovas Vittnens regi så tror hon både att hon hade mått bättre då hon inte hade avvikit så tydligt från alla andra och sämre då hon hade blivit ännu mer isolerad från samhällets sociala normer. Hon tror att hennes bild av samhället hade varit

annorlunda då hon inte fått uppleva att bilden av att värdsliga (personer utanför Jehovas vittnen, reds. anm.) var dåliga inte stämde. Hon fick en mer nyanserad bild och anser att hon hade gått miste om mycket om hon inte gått i en icke-konfessionell skola. Intervjuperson 2 känner sig helt övertygad om att omställningen efter att ha lämnat Jehovas Vittnen hade varit svårare om hon gått i en konfessionell skola då allt utanför samfundet målas upp som farligt och skadligt. Intervjuperson 2 tror inte att regler om att själva undervisningen inte hade fått påverkas av Jehovas Vittnens trosuppfattning hade respekterats. Hon tror att lärarna hade förklarat att lärorna gick emot vad Jehovas vittnen tror på och istället lärt ut lärorna som något människor i majoritetssamhället tror på. Baserat på hennes upplevelser inom Jehovas vittnen tror hon inte att integriteten för henne som elev hade respekterats om hon hade gått till skolsköterskan och bitt om rådgivning om exempelvis preventivmedel utan att detta förts vidare inom samfundet.

Avslutande reflektioner

1) Inte vad hon kan komma på, däremot kunde hon i vissa sammanhang lära sig att vissa känslor, exempelvis kärlek, är naturligt och inte olämpligt. Hon anmärker dock att detta inte hjälpte mot ångesten det innebar att vara kär i en person som inte tillhörde Jehovas Vittnen.

2) Hon anser sig ha utsatts för mentala övergrepp, att inte själv ha fått känna, reflektera, analysera och undersöka. Hon upplever att hon tappat bort sig själv fullständigt och att den utveckling en person ska gå igenom som barn och ungdom blev filtrerad, förhindrad och begränsad. Hon vet fortfarande inte vem hon är, vad hon vill eller hur hon ska må bra på grund av detta.

3) Hon tror inte att beslutet att lämna påverkats av det, däremot tror hon att det hade varit svårare. Hon anser att hon "hjärntvättades" som barn och ungdom på de möten hon gick på med sin familj två till tre gånger per vecka, via andra Jehovas Vittnen och genom sin uppfostran. En icke-konfessionell skolgång minskar möjligheten till detta. Dessutom hade nätverket endast bestått av Jehovas Vittnen vilket gjort det svårare att lämna

(Jehovas Vittnen uppmanas bryta kontakten med personer som lämnat samfundet, reds. anm.).⁶⁴

3.5.3 Intervjuperson 3

Intervjuperson 3 är en man i åldern 40 – 50 år som är uppvuxen inom Jehovas Vittnen och som har varit döpt, det är 20 – 30 år sedan han lämnade. Han hade ingen kontinuerlig kontakt med släktingar utanför Jehovas Vittnen under sin uppväxt, båda hans föräldrar tillhörde samfundet och familjen var kärnmedlemmar. Intervjuperson 3 upplever inte själv att han diagnostiserats med sjukdom som kan kopplas till hans uppväxt inom Jehovas Vittnen eller processen med att lämna Jehovas Vittnen.

Intervjuperson 3 gick i en kommunal grundskola där han upplevde att han i de flesta fall av lärare blev bra bemött. Han upplevde att han fick blandande bemötande av elever. Han förknippar skoltiden med ångest. Han upplevde ingen särbehandling på grund av att han var ett Jehovas Vittne.

Intervjuperson 3 hade vänner utanför Jehovas Vittnen som han umgicks med på fritiden. Ju äldre intervjupersonen blev desto sämre mådde han.

Intervjuperson 3 gick i en kommunal gymnasieskola och slutförde sin utbildning. Han sammankopplar gymnasietiden med mestadels negativa känslor. Han mådde bättre än i högstadiet men sämre än i låg- och mellanstadiet vilket han tror berodde på att han inte ville vara med dem som inte var Jehovas Vittnen. Detta på grund av att de var så olika vilket gjorde honom nervös inför att behöva stå upp för att vara ett Jehovas Vittne. Han hade inte längre vänner utanför Jehovas Vittnen som han umgicks med på fritiden.

Om Intervjuperson 3 hade gått i en konfessionell skola i Jehovas Vittnens regi så tror han att han hade mått bättre och känt sig trygg bland likasinnade. Han vet inte hur mycket hans bild av samhället hade varit annorlunda, han upplever att han blev ett mer drivet Jehovas Vittne i och med tiden i en icke-

---

⁶⁴ Var lojal med ett enat hjärta. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

konfessionell skola på grund av diskrepansen som uppstod. Intervjuperson 3 tror inte alls att regler om att själva undervisningen inte hade fått påverkas av Jehovas Vittens trosuppfattning hade respekterats. Baserat på hans upplevelser inom Jehovas vittnen tror han absolut inte att integriteten för honom som elev hade respekterats om han hade gått till skolsköterskan och bitt om rådgivning om exempelvis sexuella frågor utan att detta förts vidare inom samfundet.

Avslutande reflektioner

- 1) Han anser sig inte ha utsatts för övergrepp men tillstår att han fått någon smäll eller blivit luggad i uppfostringssyfte. Han tror inte att detta är relaterat till hur det fungerar inom Jehovas Vittnen. Däremot kommer han ihåg att det i Vaktornet ibland fanns fotnoter som angav att aga är förbjudet i Sverige, vilket indirekt skulle innebära att det var okej i resten av världen.
- 2) Mentalt i och med att barnet måste stå upp för och försvara sina föräldrars uppfattningar vilket han anser vara en kränkning. När han var ung kunde de som inte var döpta, även ungdomar, bli ”märkta” och skulle då behandlas som uteslutna och alltså bli helt utfrysta. Han upplever även att det var en kränkning att inte få klä sig som han ville och se ut som han ville, han fick exempelvis samtal om att hans polisonger var för långa. Han anser att han hindrades i sin utveckling. Hans äldre syskon fick exempelvis inte gå i gymnasiet. Han upplever att barn till Jehovas Vittnen kan ha en trygg uppväxt men att det hade varit väldigt jobbigt om han hade börjat ifrågasätta lärorna när han var liten. Han tyckte att det var skönt att saker var svarta eller vita.
- 3) Han är väldigt tacksam över den värld han fick uppleva genom lärares omsorg, han tar upp vikten av kultur som han inte hade haft tillgång till annars eftersom det räknas som ”vårdslig underhållning”.

4 Analys

I detta arbete har vi sett att många barn som växt upp inom auktoritära religiösa samfund som de sedermera lämnat. Många av dem upplever att de farit väldigt illa under sin uppväxt. Vi har även sett exempel på konfessionella friskolor där barn råkat väldigt illa ut. Detta är självklart inte representativt för alla konfessionella friskolor, de allra flesta fungerar utan tvekan alldeles utmärkt men det faktum att det över huvud förekommer missförhållande är alarmerande. Detta även om missförhållandena är i minoritet, vi har dessutom kunnat se att bristen på tillvaratagandet av barns rättigheter på vissa skolor med konfessionell inriktning inte varit en engångsföreteelse.

Med det förslag som nu finns kommer nya konfessionella friskolor inte att tillåtas, de som däremot redan finns kommer att få fortsätta sin verksamhet. Dessa skolor måste kontrolleras bättre, vi har sett i Skolinspektionens beslut och i berättelser från barn som gått i denna typ av skolor att det allmännas kontroller inte avhjälpt problemen på ett adekvat sätt. Ett problem i gällande lagstiftning är att det är skolornas huvudman som har ansvaret att anmäla om de har en, och i så fall vilken, konfessionell inriktning. Om skolornas huvudman av någon anledning väljer att inte anmäla att skolan har en konfessionell inriktning kan de alltså få tillstånd att driva verksamheten ändå. Detta innebär enligt mig en brist i det förslag som idag är framlagt, i praktiken kommer skolor med konfessionell inriktning kunna få tillstånd att drivas om huvudmannen enbart underlåter att anmäla inriktningen.

Vi har tydligt sett att alla skolor inte respekterar att undervisningen inte får vara konfessionell. Vi har även sett att barn som gått i skolor med konfessionell inriktning upplevt att delar av läroplanen som strider mot rörelsens egna trosuppfattningar lärts ut som majoritetssamhällets felaktiga idéer. De jag intervjuat har uppgett att de tror att det hade gått till så om den

rörelse de växt upp i hade varit huvudman för en skola med konfessionell inriktning.

Ett annat problem med barn som växer upp i auktoritära religiösa samfund och går i skolor med konfessionell inriktning är att de inte får möjlighet att möta majoritetssamhället och dess värderingar. Av dem jag intervjuat har alla i någon mån upplevt skolan som jobbig på grund av den inre konflikt som uppstår samt på grund av att de inte känt sig hemma i miljön. Trots detta är samtliga tacksamma över att de inte gått i en konfessionell friskola. De har bland annat tagit upp bristen på perspektiv, bristen på tillgång till kultur, bristen på människor som kan hjälpa, bristande möjlighet att skaffa vänner utanför samfundet samt att utveckla ett kritiskt tänkande.

4.1 Slutsats

Min slutsats är att det finns belägg för att barn som vuxit upp i auktoritära religiösa samfund har farit illa och att de även fortsättningsvis riskerar att inte få sina rättigheter tillvaratagna. Detta gäller långt ifrån alla barn i denna situation men det faktum att rådande lagstiftning ger denna möjlighet är oacceptabelt. Det är självklart viktigt att även värna religionsfriheten och uppfylla de internationella åtagande Sverige har. Jag föreslår att Barnkonventionens regel om att föräldrar och barn har rätt till en undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse tillgodoses på annat sätt än som idag sker. Exempelvis kan barn vars föräldrars religiösa övertygelse står i strid med majoritetssamhällets erbjudas extra undervisning inom sin religion, på samma sätt som idag sker med hemspråksundervisning. Detta skulle tillförsäkra barnen och föräldrarna deras rättigheter samtidigt som barnen går i en skola där majoritetssamhällets världsbild kan adderas till föräldrarnas.

Jag ser ett stort behov av bättre kontroll av de konfessionella friskolor som redan finns. Jag anser även att det bör undersökas om de risker som finns med konfessionella skolor, baserat på den minoritet av dem där barn far illa på grund av inriktningen, är en stark nog anledning att avveckla de skolor med konfessionell inriktning som redan finns. Då många av dessa skolor är välfungerande kunde de exempelvis erbjudas att omorganisera sin verksamhet så att de fortsättningsvis bedriver en icke konfessionell friskola.

Det är min starka upplevelse baserat på det som framkommit i detta arbete att den icke konfessionella skolan uppfyller en livsviktig roll för barn som växer upp i auktoritära religiösa rörelser.

5 Käll- och litteraturförteckning

5.1 Offentligt tryck

5.1.1 Lagar och förordningar

5.1.1.1 Lagar

SFS 1842:19. *Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga angående Folk-undervisningen i Riket.*

SFS 1897:108. *Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga angående folkundervisningen i riket.*

SFS 1951:680. *Religionsfrihetslag.*

SFS 1974:152. *Regeringsformen.*

SFS 1994:1219. *Lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.*

SFS 2010:800. *Skollag.*

5.1.1.2 Förordningar

SKOLFS 1994:1. *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.*

SKOLFS 2010:37. *Om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11.*

5.1.2 Kommittédirektiv

Kommittédirektiv 2018:15. *Konfessionella inslag i skolväsendet.*

Kommittédirektiv 2019:25. *Tilläggsdirektiv till Utredningen om konfessionella inslag i skolväsendet.*

5.1.3 Propositioner

Proposition 1991/92:95. *Om valfrihet och fristående skolor.*

Proposition 2009/10:165. *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet.*

5.1.4 Beslut från Skolinspektionen

Dnr SI-2019:3330. Skolinspektionens beslut. 2019-12-09.

Dnr 40-2017:10406. Skolinspektionens beslut. 2018-01-15.

Dnr 41-2018:7818. Skolinspektionens beslut. 2018-10-17.

Dnr 44-2016:5149. Skolinspektionens beslut. 2017-09-05.

Dnr 98:960. Skolinspektionens beslut.

5.1.5 Offentliga utredningar

SOU 1964:30. *1958 års utredning kyrka-stat: V. Kristendomsundervisningen med särskild hänsyn till förhållandet kyrka-stat.*

SOU 1998:113. *I god tro – Samhället och nyandligheten.*

SOU 2019:64. *Nya regler för skolor med konfessionell inriktning.*

5.1.6 Övrigt

Läroplan för grundskolan Lgr 69.

SÖ 1971:41. *FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.*

Tilläggsprotokoll till EKMR från 1952

5.2 Litteratur

Essén, Charlotte. *Sektbarn – Ett reportage om de utvalda för paradiset.* Falun: Albert Bonnier Förlag, 2008.

Frisk, Liselotte. *De religiösa friskolorna – vart tog de vägen? En studie av Scientologi-kyrkan, Guds Barn, Hare Krishna-rörelsen, Moon-rörelsen och Bhagwan-rörelsen över tid.* Nora: Bokförlaget nya Doxa, 2007 (2011).

Frisk, Liselotte och Nilsson, Sanja och Åkerbäck, Peter. *Guds nya barnbarn.* Stockholm: Dialogos Förlag, 2018.

Järvå, Håkan. (red.). *Sektsjuka. Bakgrund – uppbrott – behandling.* Lund: Studentlitteratur AB, 2009.

Nobel, Peter. *Lag och rätt och nya religioner – En jurists syn på religionsfriheten kontra skyddet för den enskilde.* Uppsala: Iustus Förlag, 1999.

5.3 Elektroniska källor

Aldrin, Viktor. *Skolans religiösa historia: om övergången från statlig kristendom till statlig religionskritisk sekularism.* Föreningen svensk undervisningshistoria. 2020. <https://undervisningshistoria.se/skolans-religiosa-historia-om-overgangen-fran-statlig-kristendom-till-statlig-religionskritisk-sekularism/> (Hämtad 2020-05-26).

Almviks gård. *Om oss*. ISKCON.

<http://www.almviksgard.se/omoss.html#F1> (Hämtad 2020-04-01).

Index till Vaktornets publikationer 1986 – 2019. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. <https://wol.jw.org/sv/wol/library/r14/lp-z/all-publications/index/index-1986-2019> (Hämtad 2020-05-27).

Isaksson, Curt. Katekesen vållade het skolstrid. *Dagen*. 2019.

<https://www.dagen.se/livsstil/katekesen-vallade-het-skolstrid-1.1567575>
(Hämtad 2020-05-26).

Konfessionell. *Nationalencyklopedin*.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/konfessionell> (Hämtad 2020-04-12).

Law offices of Windle Turley P.c Attorneys for Plaintiffs. *34 charges of Iskcon child abuse listed by lawyer Widle Turley*. Harekrishna org.
<http://harekrsna.org/iskcon-child-abuse.htm> (Hämtad: 2020-04-01).

Madhudvisa-dasa. *Faith and Fear — Child Abuse in ISKCONs Hare Krishna Gurukul Schools 1977 – 2000*. Harekrishna org.

<http://harekrishnas.org/faith-and-fear-child-abuse-in-iskcons-hare-krishna-gurukul-schools-1977-2000/> (Hämtad: 2020-04-01).

Medlem i EU. Riksdagen. <http://eu.riksdagen.se/vad-ar-eu/medlem-i-eu/#>
(Hämtad 2020-05-26).

Rigmor Robért. Barnmisshandel i Knutby församling. *Expressen*. 2005.

<https://www.expressen.se/debatt/barnmisshandel-i-knutby-forsamling/>
(Hämtad 2020-04-01).

Rsi dasa, Sanaka. *The Cost of Silence (About Child Abuse in ISKCON Hare Krishna Gurukul Boarding Schools)*. Harekrishna org.

<http://harekrishnas.org/the-cost-of-silence-about-child-abuse-in-iskcon-harekrishna-gurukul-boarding-schools/> (Hämtad 2020-04-01).

Skolvalets historia. Skolvalet. <http://skolvalet.nu/skolvalets-historia/> (Hämtad 2020-05-26).

Skolverket: ”Kränkande behandling på Knutbyskolan”. *Helsingborgs dagblad*. 2004. <https://www.hd.se/2004-03-12/skolverket-krankande-behandling-pa-knutbyskolan> (Hämtad 2020-04-01).

Ulrika. *Skolverket: Elever i Knutby har kränkts*. Pingst. 2008. <https://www.pingst.se/om-pingst/nyhet/skolverket-elever-i-knutby-har-krankts/> (Hämtad 2020-04-01).

Utbildningsdepartementet. *Anna Ekström tar emot utredning om Konfessionella skolor*. Regeringen. 2019. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/12/anna-ekstrom-tar-emot-utredning-om-konfessionella-skolor/> (Hämtad 2020-04-01).

Utbildningsdepartementet. *Stopp för nya religiösa friskolor utreds*. Regeringen. 2019. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/06/stopp-for-nya-religiosa-friskolor-utreds/> (Hämtad 2020-04-01).

Utkast till överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna. Socialdemokraterna. 2019. <https://www.socialdemokraterna.se/download/18.1f5c787116e356cdd25a4c/1573213453963/Januariavtalet.pdf> (Hämtad 2020-05-26).

Var lojal med ett enat hjärta. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. https://www.jw.org/sv/bibliotek/videor/#sv/mediaitems/VODBiblePrinciples/pub-jwbai_201611_1_VIDEO (Hämtad 2020-05-07).

Westberg, Johannes. *Folkskolestadgan 175 år – Vad innebar den?*

Föreningen svensk undervisningshistoria. 2018.

<https://undervisningshistoria.se/folkskolestadgan-175-ar-vad-innebar-den/>

(Hämtad 2020-05-26).

Öva unga bröder som vill gå framåt. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

https://www.jw.org/sv/bibliotek/videor/#sv/mediaitems/VODBiblePrinciples/pub-jwb_201707_5_VIDEO

(Hämtad 2020-05-27).

6 Rättsfallsförteckning

Mål nr B2573-04.

NJA 2009 s. 776.

AD 2006 Nr 123. Lärarförbundet mot Uppsala kommun.